

Да економија може бити згодно оруђе у функцији политике, пало је на памет још пре неких 250 година грађанима Бостона, тадашњим поданицима британске круне, када су одлучили да бродове Британске источноиндијске компаније олакшају за 45 тона чаја, бацивши га право у море. Након сваким даном све већих протеста и напада на службенике Источноиндијске компаније – увозника чаја у колонију, они који су себе назвали "Синови слободе", а који би данас добили епитет "хулигана" сматрали су да је потпуно легитимно насрнути на интересе круне ако они задиру у америчке слободе.

Тадашња енглеска империја је остваривала велике приходе монополем на трговину индијским чајем. Након доношења закона о чају, који је цену легално увезеног британског чаја оборио испод цене кријумчареног, колонисти су се одлучили на акцију. Штитећи цену кријумчареног, али неопорезованог чаја, "Синови слободе", маскирани у Мохавк индијанце, попели су се 16. децембра 1773. на бродове Њеног краљевског височанства и отворили ново поглавље слободе, демократије и људских права у савременој историји. Последице ове помало и смешне епизоде, осим што су будући Американци из протеста прешли на пијење кафе, представљају истовремено и темељ америчке државе, али и модерне западне цивилизације, ка којој један део српске јавности ових дана чезнутљиво гледа. Наши "американофили" олако заборављају да је данас најмоћнија сила и "лидер слободног света" настала као производ борбе против неправедне политике једне далеко моћније силе, пре свега на темељу "савеза за бојкот".

У овом се случају економски ембарго показао као покретач и као ефикасно средство мобилизације једног друштва које у почетку и није било за „раскид са Лондоном“. Поред тога, бојкот британске робе је с временом деловао стимулативно на формирање сопствене супституције увоза, то јест на формирање домаће индустрије. Чак и када су после рата за независност нормализовани односи на линији Вашингтон–Лондон, остали су протекционистички закони који су, како је Хамилтон рекао, морали да остану педесетак година на снази док млада америчка индустрија не стаса довољно да се носи са британском. Познат је пример како је јеврејска заједница економским бојкотом пре Другог светског рата бацила на колена моћни аутомобилски концерн "Форд" јер је њихов оснивач и власник написао књигу која је говорила о јеврејској завери. Нешто скорији бојкот француских вина и кромпирића сличног назива, све због недовољне кооперативности француског председника у ирачкој кланици, слободни сте да схватите као део већ традиционалног фолклора и оживљавање никад заборављених обичаја.

ОД ЧАЈА ДО ОЧАЈА

Прихвативши се овим уводом више незахвалног, него лаког посла да повучемо историјску паралелу са недавним позивом на бојкот словеначког “чаја”, подсетићемо читаоце на то да се чин уништавања британске робе тешко може сматрати легитимним, а легалним никако. Са друге стране, српска држава је имала потпуни легитимитет да уведе легалне “косовске” царине на сву робу земаља које су признале сецесију Косова, а ништа од тога није урадила. Имајући ово у виду, лако је закључити да је Србија данас у много горем положају него британска колонија у 18. веку.

Овом тужном стању српске државе највише је допринело још тужније стање духа оних људи који сматрају да се, ето, ништа не може учинити и да је попустљива трпељивост најбоље решење за све неправде међународног неправда. Да су на тај начин размишљали и учесници “Бостонске чајанке”, вероватно данас не бисмо имали ових невоља. Међутим, њих није заплашила ни британска моћ без престижа, нити лична безначајност, већ су одлучно устали у одбрану сопственог достојанства и неотуђивих права. Да се достојанство не добија на поклон, већ припада искључиво оном ко је спреман да се за њега бори, пропустићемо да елаборирамо овом приликом.

Завлачећи руку у врећу са могућим противмерама према државама које признају Косово, српска влада је могла да открије оно што је и сама знала – да се тамо не налази бог зна шта. Војске смо се превентивно решили, само да не бисмо случајно дошли у искушење да се бранимо, казнена царинска политика не долази у обзир јер држава има више обавеза према међународним трговачким споразумима него према сопственом територијалном интегритету. Чак је и запаљива патриотска реторика “у покушају” дочекана на нож, јер према речима економских аналитичара, може угрозити поверење страних инвеститора да улажу новац у Србију. Додуше, аналитичари увек некако забораве да напомену да су страни инвеститори, међу којима су Словенци предњачили, до сада једино инвестирали у спољнотрговински дефицит Србије, који је током транзиционих година дошао до 15 милијарди долара. Инвеститори су инвестирали само у потрошњу, али не и у домаћу производњу. Граде се само тржни центри и бензинске пумпе, док су праве гринфилд инвестиције у производне погоне реткост. Када потрошимо све што се могло продати и заложити (на шта се наша економска политика ионако своди), “стране инвестиције” (еуфемизам за распродају домаће привреде) свакако ће престати, па нема разлога да бар једном не кажемо оно што заиста мислимо.

Бојкот страних производа, према досад наведеном, наметнуо се као једно од ретких преосталих инструмената немоћне српске политике. Државни званичници, који би радо избегли мрке погледе страног капитала, остали би тако чисти, а спасавање српске части било би пребачено у корпе потрошача. Када се напokon предложило компромисно решење типа “како показати зубе, а не отворити уста”, уследиле су прво јавне опомене, а затим и отвореније претње да то тако неће ићи. Аргументи против “спонтаног бојкота” робе држава које подржавају сецесију били су различити, изазивајући реакције обичних грађана и разумне реплике којима није било места у “режимским медијима”.

Тако смо могли да чујемо да нема смисла бојкотовати стране банке и компаније, јер се заправо ради о домаћим банкама са страним капиталом. Тако смо сазнали да су светске банке у ствари српске јер послују у Србији, запошљавају наше људе и раде по нашим законима. Кола су моја, без обзира на то што су плаћена капиталом банке, одавно сања да изговори сваки власник кола купљених на лизинг, мада судска пракса не потврђује да се ико до сада одважио да са таквим аргументом изађе пред судију. Тврдња која гласи “Та компанија запошљава 2.000 домаћих радника” обавезно изостави наставак: “Али да не продајемо њихову робу, запослили бисмо још 2.000 радника за производњу те исте робе.” Наравно, нико нормалан не очекује да после осам година транзиције угледа први посттранзициони фрижидер или аутомобил, јер транзиција није обећала производњу оваквих технолошких чуда, него само умерену потрошњу, која ће силом спољнотрговинског дефицита с временом постајати све умеренија. Ко не производи, нема право ни да троши, старија је мудрост од лекција о отвореном тржишту и конкуренцији у време глобалних монопола.

Међутим, да питање бојкота и није тако наивно, показују и реакције медија и “економских аналитичара” који су готово листом „скочили“ против и саме најаве могућности неког облика економских мера против држава које признају сецесију Косова. Само се у неофицијелним и неформалним каналима комуникације (интернет и смс) могао прочитати позив на бојкот словеначке и/или хрватске робе, док се у „контролисаним“ медијима могло чути готово искључиво другачије мишљење. Оно што чуди је то што су такве негативне реакције доминирале иако се позивало само на бојкот робе наших „бивших република“, дакле, може се замислити какве би реакције тек биле да се апеловало на некуповину америчке, британске или робе неких других, моћнијих земаља које су најавиле, а после и признале „независно“ Косово.

ЈАНШИНА СРБИЈА

Да је, чини се, у овој и оваквој Србији готово немогуће спровести тако нешто, било је

изгледа јасно многима код нас, али и у иностранству. То нам је најјасније предочио Јанез Јанша који је поручио да Србија неће увести никакве казнене економске мере против Љубљане у случају да она призна независност Косова и Метохије. Премијер Дежеле је одбацио могућност некаквог облика ембарга: „Можда ће бити мало напето током неколико седмица (пошто Косово прогласи државност), најављиваће (Србија) различите мере, можда ће повући неки потез, онако, демонстрације ради.” На овакве, неки би рекли провокативне а други дубоко истините изјаве, огорчено су реаговали читаоци *Политике*

на њеном сајту. Одакле толика самоувереност код словеначког премијера поводом српске (не)способности да се одупре сиренском зову словеначке робе? Чини се да нас познаје врло добро, па закључује како смо неспособни чак и за оштрије економске мере, чак и против мале Словеније.

Међутим, неке је пословне људе овако отворена и провокативна позиција Љубљане забринула, јер су они рачунали да ће Србија, ако ишта друго а оно због ината повући неке потезе који могу штетити њиховим пословима „на Балкану“. Овде је дошло и до сукоба политике Љубљане које је везана за САД са економским интересима њених пословних кругова који због тога врше притисак на своју владу да „спусти лопту“ и да барем не буде у првом таласу земаља које ће признати сецесију Косова. Показало се да је сама најава бојкота словеначке робе имала значајан ефекат на тамошње пословне и политичке кругове, па се Љубљана „мало примирила“. Чак су наши писани и интернет медији били затрпани PR продуктима у виду изјава водећих пословних људи Словеније у којима се они противе признавању сецесије Косова. Било то замазивање очију српској јавности или озбиљно супротстављање „балканској политици“ Љубљане, чини се да је и неформална најава бојкота ипак неке ствари померила.

Поставља се питање да ли је Јанша у праву – да ће се јавност Србије мало таласати, неколико недеља можда, и да ће се на томе завршити. Како се чини из изјава владиних функционера, као и из провладиних медија и провладиних аналитичара, изгледа да је премијер Словеније правилно проценио „ситуацију“ јер „Срби кратко памте“, а да греше сви они који мисле да је нека врста економских мера неопходна да би сачували последње остатке националног поноса. Медији су саму идеју економских мера дочекали на нож – те то је понављање Милошевићевог ембарга, те то ће више нас коштати него Словенију, те то се не може реализовати, и томе слично.

Неупућени читалац сигурно ће одмах помислити да се иза Јаншине процене крије само добро познавање српског менталитета. Свакако да је присутан и елемент паланачког комплекса који наша урбана елита гаји према Загребу и Љубљани, те са тим у вези и склоност да се квалитет њихове робе прецењује. Међутим, постоје ту и дубљи мотиви парализе српске елите. Оно што му пружа утемељенију основу за тако самоуверене

прогнозе пре свега је увид у петооктобарски транзициони уговор, и то у оне клаузуле исписане ситним словима на крају текста. Иако су многи аналитичари и политичари покушавали да нас јавно опомену на њихово постојање, никада нису сакупили довољно храбрости да их јавно саопште. Грађани Србије су се уласком и доминацијом страног капитала на свом тржишту и либерализацијом увоза одрекли права да одлучују о сопственој судбини у економској сфери. Наша економска политика је ове деценије била само сервис за извршавање ММФ-овских “савета” и лака мета за корпоративне “лобисте”. Србија нема не само политички суверенитет над целом својом територијом већ је изгубила економски суверенитет на целој својој територији.

Између два круга председничких избора један од заговорника “American way of debt” идеологије, Миша Бркић, отворено је то и саопштио збуњеним гласачима у једном од гостовања на телевизији. Најавивши раст банкарски каматних стопа у случају победе радикала и готово сигуран губитак станова за грађане који су их узели на кредит, послао је кратку, али јасну поруку – гласајте ако смете! Можда звучи парадоксално, али је могућност активне борбе за Косово затворена истовременим отварањем филијала страних банака које су потпуно преузеле домаће финансијско тржиште, као и подизањем низова монолитних страних супермаркета.

Тек када би наша влада и политичка класа смели да повуку оштрије дипломатске и економске мере, противљење сецесији би неко у свету озбиљније схватио. Када би се могло замислити да Србија изврши један ефикасан притисак на оне компаније које долазе из држава које подржавају сецесију, Косово би нам у перспективи било нешто ближе. Наравно, паметна политика некада ни не обелодањује економске мере против неке друге државе. Пример за то је Хрватска у којој се годинама није могла наћи роба из Србије (а и данас је стидљиво присутна) јер је имала велики број “препрека” (што институционалних, што ванинституционалних) које није могла прескочити. Постоје економске мере које су јавне и којима се буса политичка елита у груди, а и оне о којима се само прича у пословним круговима, али које су често ефикасније. То одлично знају и Јанез Јанша и Миша Бркић, као што је то знала и Источноиндијска компанија пре више од два века, као што су то знали и актери “Бостонске чајанке”, схвативши да је скупљи кријумчарени чај ипак јефтинији од јефтинијег британског. То изгледа знају сви сем нас.